

CIDOC CRM, a fogalmak közötti kapcsolatok modellje

A CRM közérthető formában történő bemutatásának célja, hogy a múzeumok és levéltárak gyűjteményeinek gondozói röviden megismerkedjenek ezzel a viszonylag új elméleti modellel. A CRM közvetlen használatára a dokumentálást végzők részéről nincsen szükség, és nem is nyílik rá lehetőség. A CRM:

- a fogalmak közötti kapcsolatok modellje;
- váz egy, a gyűjtemények dokumentálását szolgáló szoftver létrehozásához;
- az adatok automatikus áttöltésének katalizátora;
- szemantika = adatok jelentése (értelem, tartalom, összefüggés).

Mi is a CRM valójában?

- A CRM (Conceptual Reference Model) a fogalmak közötti kapcsolatok modellje (formális ontológia).
- A CIDOC CRM speciális CRM a múzeumi dokumentáció számára.
- A CIDOC CRM nem tesz javaslatot a kulturális intézményeknek arra, hogy mit dokumentáljanak, hanem inkább rávilágítva a kész dokumentációk logikájára, lehetőséget nyújt az adatok cseréjére és megosztására.

Az adatok típusai

- A hagyományos katalóguscédulákhoz hasonlóan a számítógépes adatbázisok is tartalmaznak a keltezésre vagy időszakokra vonatkozó adatmezőket. Más mezők a személyek vagy azonosító számok stb. feltüntetésére szolgálnak:
- keltezés (keletkezési idő, beszerzési idő, események ideje, pl. 1925 előtt, bronzkor);
- személyek (szerzők, közreműködők, gyűjtők, kritikusok, róluk szóló tételek);
- azonosító jelzetek (leltári szám, gyarapodási szám, raktári hely);
- helyszínek (keletkezési, származási, lelőhely, kiállítási helyszín);
- események (megjelenés, gyarapítás, konzerválás, személyre vonatkozóan: születés, halálozás stb.);

- és így tovább.

Általánosságban az ezeket és az ezekhez hasonló csoportokat osztályoknak vagy entitásoknak nevezzük. A CIDOC CRM (<http://cidoc.ics.forth.gr>) modellje 81 ilyen osztályt különböztet meg. Egyszerűsítve a következő alaposztályokról beszélhetünk:

- személyek és csoportok (alkotók);
- fizikai alkotások (tárgyak, építmények);
- fogalmi entitások (idea, jog);
- helyek;
- időszakok;
- események.

Ezeknek a csoportoknak a konkrét előfordulásai között bizonyos viszonyok, kapcsolatok állhatnak fenn. A személyek események résztvevői lehetnek. Az esemény kapcsolódhat valamilyen időszakhoz és helyszínhez. A fizikai alkotások szintén valamilyen helyhez kötődnek.

A csoportosítást kiegészíthetjük még két alapvető osztállyal:

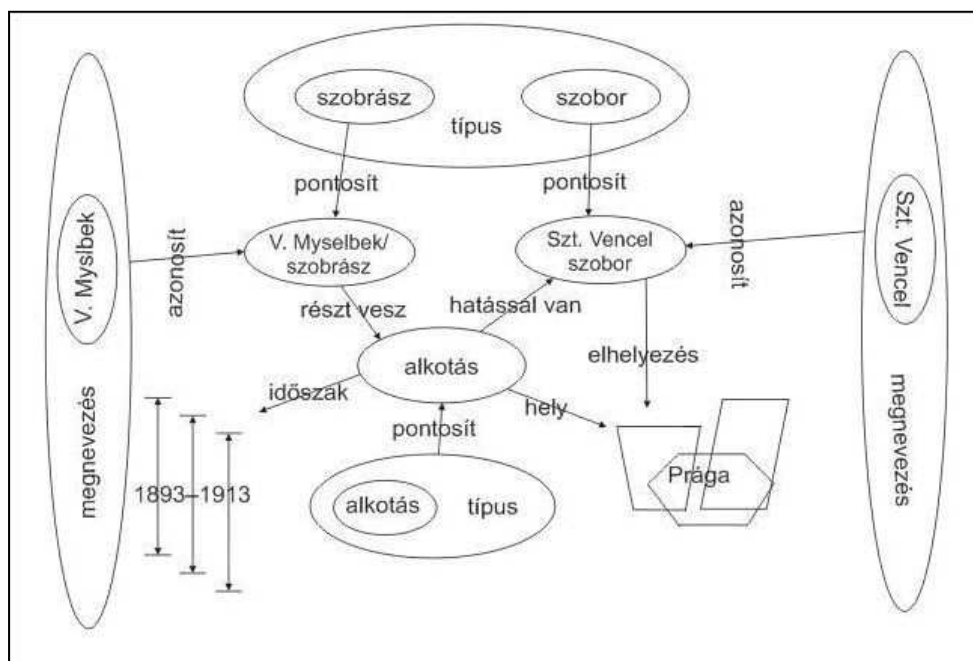
- típusok (meghatározzák a közreműködők, alkotások, események típusát);
- megnevezések (meghatároznak egy konkrét személyt, alkotást, eseményt).

Például:

- fizikai alkotás: *Szt. Vencel-szobor* (típus: szobor, megnevezés: Szt. Vencel);
- alkotó: *V. Myslbek*, szobrász (típus: szobrász, megnevezés: V. Myslbek);
- esemény: szobor megalkotása (típus: alkotás);
- időszak: 1893–1913;
- hely: *Prága*.

Kapcsolatok:

Myslbek volt a szobor megalkotója. Az alkotás eredménye a Szt. Vencel-szobor létrejötte. A szobor 1893–1913 között keletkezett. Az alkotás folyamata Prágában játszódott le. A Szt. Vencel-szobor Prágában található. (1. ábra)

1. ábra Az adatok típusai és kapcsolata

Az osztályok hierarchiája

A CRM osztályai nem egymás mellett, azonos szinten állnak, hanem hierarchikus fát alkotnak. A hierarchia alapját a következő osztályok alkotják:

- az osztályokat a múzeumi dokumentáció szükségletei, és nem a világ abszolút rendje alapján hozzuk létre;
- alosztály keletkezik, ha az osztály egyik tagját meg kell különböztetni a másiktól;
- az alosztályok öröklik a felettük lévő osztályok valamennyi tulajdonságát, de rendelkeznek néhány speciális tulajdonsággal is.

Például:

- alkotó;
- csoport (nomádok, Nemzeti Múzeum);
- jogi személy (nyilvántartott csoportok, Nemzeti Múzeum);
- személy (Kolumbusz).

A CRM osztályainak leírása

A CIDOC CRM az osztályokat nagybetűvel, számmal és megnevezéssel jelöli, pl. E5 Esemény. A 81 osztály leírása egy-egy hosszabb fejezetben található a következők szerint: A bevezetésben található az adott osztállyal közvetlen alá- vagy fölérendeltségi viszonyban álló osztályok felsorolása. Ezt követi az osztály szöveges meghatározása, hogy mit tartalmaz és mit nem. A leírás alatt példák találhatók. Ez a definíció legérthetőbb

része. A definíció többi részében rendszerint igen terjedelmes mennyiségben tulajdonságtípusok találhatóak. A tulajdonság helyett „viszony” vagy „összefüggés” megnevezés volna helytállóbb, mert a más osztályokkal való kapcsolatáról van szó.

Tulajdonságok/kapcsolatok:

- A tulajdonságok egy – rendszerint kétirányú – kapcsolatot jelölnek két osztály között. Az egyik osztály az értelmezési tartománynak, a másik az értékészletnek feleltethető meg. A tulajdonságokat tehát függvényeknek is nevezhetjük.
- A tulajdonságok kvantorokkal rendelkeznek. Némely tulajdonságok szükségesek, mások lehetségesek.
- A CIDOC CRM-ben 132 tulajdonságtípus található.

A tulajdonságokat *P* betűvel, számmal és kifejezéssel írják le (pl. *P11 résztvevője volt*, részt vett benne). A definíció az értelmezési tartomány és az értékészlet bemutatásával kezdődik. Tartalmazza továbbá a közvetlen alá- és fölérendeltségben lévő tulajdonságok felsorolását. Alapvető része a tulajdonság megfogalmazása, megmagyarázása. Legérthetőbb részét a záró részben lévő példák alkotják.

Jó hír, hogy a CRM-mel folyó munkához semmit sem kell tudni a CRM-ről. A rendszerprogramozók gondoskodnak arról, hogy minden információ-

szegmens a CRM-ben a megfelelő skatulyába kerüljön. A megfelelő „mappolás” révén lehetségessé válik az egyes dokumentációs rendszerek közötti adatátvitel. A CRM rendkívül nyitott, minden osztályhoz leíró szöveg, vagyis hagyományos természetes nyelvű leírás csatolható. Ha a múzeumokat összehasonlítjuk a könyvtárakkal, megkaphatjuk a választ arra, hogy miért érdekesebb a CRM-et választanunk.

A könyvtárakra jellemző:

- sok különböző rendszer (TINLIB, Aleph stb.);
- egyetlen közös formátum (MARC).

A múzeumokra jellemző:

- sok különböző rendszer (Demus, Bach stb.);
- sok különböző szabvány (CIDOC, CDWA, Dublin Core);
- semmilyen közös formátum.

A CRM azonban nem ekvivalens vagy analóg a MARC szabvánnyal, hanem sokkal absztraktabb. A CRM formálisan leírt matematikai modell a múzeumi dokumentáció számára, gépi környezetű megvalósításra, a rendszerek közötti adatforgalom bonyolítására. A CIDOC CRM a nemzetközi ISO minősítés utolsó fázisában tart. „Forradalmi” újdonsága abban áll, hogy az adatstruktúra, adatérték és adattartalom szabványosítása helyett a szemantika formalizálásával az adat jelentésének szabványosítására törekszik. A CCO (*Cataloguing Cultural Objects*) szabványt 2005-ben jelentették meg (<http://www.vraweb.org/ccoweb>) a VRA (*Visual Resources Association*) kiadásában. Elsősorban a vizuális alkotások leírására alkalmas, nem megfelelő eszköz a természet- és a műszaki tudományos gyűjtemények leírására.

/LENHART, Zdeněk: CIDOC CRM (Conceptual Reference Model). = Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě, 2005. p. 89–94./

(Prókai Margit)